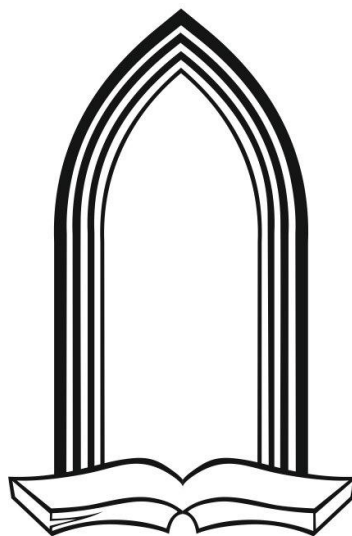

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра всесвітньої історії
Центр медієвістичних студій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР
(V–СЕРЕДИНА XVII ст.)»

Для студентів стаціонарного і заочного відділень
історичних факультетів
спеціальності 032 історія та археологія (історія)
(лекційні, практичні заняття та самостійна робота)

Івано-Франківськ
2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра всесвітньої історії
Центр медієвістичних студій

Волощук Мирослав Михайлович

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СПЕЦКУРСУ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР
(V–СЕРЕДИНА XVII ст.)»

(лекційні, практичні заняття та самостійна робота)

Івано-Франківськ
2017

Упорядник:

М. М. Волощук, доктор історичних наук, професор

Рецензенти:

Л. В. Войтович, доктор історичних наук, професор (Львів)

А. Є. Стасюк, кандидат історичних наук (Галич – Івано-Франківськ)

Методичні рекомендації упорядковані відповідно до освітньої програми 032 історія та археологія (історія) циклу навчальних дисциплін вільного вибору студента стаціонарного і заочного відділень при кафедрі всесвітньої історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Розраховані на значно глибше дослідження студентами ключових питань з історії міжнародних відносин насамперед у період Середньовіччя та Ранньомодерної доби.

Методичні рекомендації містять найважливішу, на погляд упорядника, інформацію у сфері джерелознавства, історіографії та головних проблем історії міжнародних відносин у Європі упродовж V – середини XVII ст., теми лекційних занять, науково-практичних семінарів, реферативних завдань, самостійної, а також індивідуальної роботи.

*Рекомендовано до друку
вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»
протокол № 11 від 29 червня 2017 р.*

© М. М. Волощук
© ДВНЗ «Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»
© Центр медієвістичних студій

ВСТУП

Із 2015 р. при кафедрі всесвітньої історії на громадських засадах працює Центр медієвістичних студій, фахівці якого спеціалізуються, головню на міграційних процесах і міжнародних відносинах доби Середньовіччя. Із цієї причини ми звернули свою увагу на давно присутню і відчутну потребу студента глибше вивчати пропоновані у навчальній дисципліні теми, відтак пропонуємо відповідні методичні розробки, оперті на освітню програму 032 *«Історія і археологія»*. Основна увага упорядника звертається на найбільш значущі для людства проблеми міжнародних відносин, які мали місце у Європі V–середини XVII ст. Серед них – міжплеменні та етнорелігійні протистояння за Великого переселення народів, доби формування і функціонування Каролінгської імперії, Хрестові походи (зокрема, проти язичників та єретиків), Столітня та Тридцятилітня війни тощо. Окреме місце займає блок питань з історії дипломатії і зовнішньої політики Східної Римської (Візантійської) імперії та країн Балканського півострова.

Автор методички пропонує студентів вийти за межі локального вивчення міжнародних відносин через призму так званої *«Старшої Європи»*, а й, враховувати досвід міжетнічних, міждинастичних, релігійних конфліктів у так званій *«Молодшій Європі»* (Польща, Угорщина, Чехія, Русь, країни Балтії та ін.). Такий підхід дозволить глобальніше оцінити процеси, які відбувалися на континенті, поступово позбавитися анахронізму про неподоланну цивілізаційну різницю між носіями західного і східного християнства та ін.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР (V–СЕРЕДИНА XVII ст.)»

Враховуючи те, що студенти більшості українських вузів навчаються за *«Болонською системою»*, методичні рекомендації планувалися саме під такий формат.

Запропонований теоретичний і практичний матеріал поділений на дві частини (модулі), кожна з яких нараховує різну кількість програмових питань (в цілому – близько 30–40 позицій). До складу кожної частини включені:

- програмові вимоги;
- основні теми лекційних занять із рекомендованими списками джерел та літератури;
- тематика практичних занять;
- рекомендовані для написання теми самостійної роботи;
- перелік основних понять і термінів, необхідних для засвоєння предмету;
- екзаменаційні білети.

Програмові вимоги включають перелік найосновніших тем, які обговорюватимуться на лекційних заняттях, готуватимуться студентами на практичних, або ж виконуватимуться в якості самостійної роботи (див. далі).

Основні теми практичних занять зосереджені на засвоєнні студентами ключових джерел з тієї чи іншої теми навчальної дисципліни. Студенти також повинні володіти теоретичним матеріалом, знати основні дати, імена, терміни, географічні назви (і показати їх на мапі). Практичні заняття можуть проходити в найрізноманітніший спосіб – найбільш вдалий для засвоєння студентами максимального обсягу інформації.

Перелік основних понять і термінів допомагає пересічному студенту засвоїти для себе ключові поняття з історії міжнародних відносин, якими вона перенасичена. У запропонованих списках ми ввели найважливіші і найбільш вживані, не акцентуючи уваги на другорядних, менш значущих.

Результати навчання (компетентності). Форми самостійної роботи.

1. Робота з першоджерелом

Студент отримує фрагмент латиномовного документа або ж джерела на староболгарській (церковнослов'янській) доби Середньовіччя (оригінал або вже відчитана його версія – у випадку тексту на латині) задля типологізації, встановлення авторства та часу написання, виокремлення незнайомої термінології (власні назви – імені, предикати, прізвиська осіб, географічні локоніми й хороніми, спеціальні поняття – уряди, адміністративну номенклатуру, етнічними тощо) та її пояснення, а також коментаря отриманого фрагмента джерела.

2. Опрацювання спеціалізованої музейної експозиції

Студент з цією метою самостійно відвідує музей, у якому присутні спеціалізовані тимчасові медієвістичні або ранньомодерні виставки чи стаціонарні покази. Його завдання передбачає

опрацювання та класифікацію цієї експозиції за характерними критеріями побаченого, наприклад: війна, побут і повсякдення, господарство і ремесла, світ релігійних уявлень і міфологія, освіта і наука, символи влади та ін. Прикінцевим варіантом підготовки є розгорнутий конспект та усний виступ. Вітається мультимедійна презентація.

3. Археологічний артефакт

У цьому випадку студент має справу із живим світком матеріальної минувшини – окремим археологічним артефактом (музейний експонат, приватна власність, підйомний матеріал під час польових досліджень, тощо). За допомогою інструментарію спеціальних історичних дисциплін та даних археології він має навчитися атрибутувати цей предмет дослідження, датувати, пов'язати із чітким колом осіб та пояснити його використання, зіставити і порівняти з іншими типологічно схожими артефактами, вміти встановити його вартість.

4. Спеціалізована бібліографія

З метою вироблення навичку проведення наукових студій студент повинен навчитися грамотно складати бібліографічний опис видань на різну тематику. З цією метою пропонується komponування в окремому конспекті списку джерел кількістю до 50 позицій з довільно обраної студентом теми.

5. Розробка медієвістичного або ранньомодерного туристичного маршруту

Збір та обробка даних про перелік медієвістичних чи ранньомодерних пам'яток тієї чи іншої частини нашого краю і держави, пов'язаних із міжнародними відносинами, мають допомогти студентів скласти мапу туристичного маршруту, чітко прописати логістику та кошторис витрат поїздки, рекламу, екскурсійну програму й дозвілля.

6. Термінологічний диктант

Під час практичного заняття студент отримує комплекс середньовічних і ранньомодерних термінів, які має вміти розлого пояснити, датувати та чітко пов'язати з конкретними історичними подіями, назвавши джерело чи комплекс джерел, в яких вони згадуються.

7. Коментування документального та художнього історичного кіно

Завдання студента передбачатиме складення фахового історичного коментаря до довільно обраного документального та художнього історичного фільму на тему вітчизняного чи європейського Середньовіччя, вичленення в сюжеті історичної правди і режисерського вимислу, локалізацію місцевості розгортання ключових подій, датування їх, встановлення головних героїв, окреслення побуту та повсякдення тощо.

Екзаменаційні білети в циклі програмових питань до окремо взятого модуля являються завершальною частиною. Вони складаються із 5 питань, серед яких 3 теоретичних і 2 носять тестовий характер. Студенти проінформовані про склад даних питань заздалегідь і можуть при бажанні готувати їх, маючи на меті покращити свій результат на іспиті.

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

«5» балів – знання студентів відмінні. Задля отримання такого балу студент повинен бездоганно володіти знаннями із предметної області майбутньої професії, знати і розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історії міжнародних відносин доби Середньовіччя та Ранньомодерного часу, орієнтуватися на їх сучасні досягнення, знати термінологію та наукову періодизацію предмету, розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності, дотримуючись грамотності, здійснювати аналіз, синтез ін., мати сформоване критичне мислення, використовувати знання, уміння і навички для розв'язання конкретних задач у професійній діяльності учителя історії і суспільствознавчих предметів. Студент має дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, вміти вести пошукову роботу в галузі історії міжнародних відносин доби Середньовіччя та Ранньомодерної доби, а також здійснювати наукові і науково-педагогічні дослідження, застосовувати міждисциплінарний підхід. Студент має вміти застосувати власний професійний і творчий потенціал, розуміти проблематику ролі й місця людини в історичному процесі, вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання на заняттях.

«4» бали – знання студентів добрі.

Студент повинен володіти хорошими знаннями із предметної області майбутньої професії, орієнтуватися на сучасні здобутки медієвістики, знати основи термінології та наукової періодизації предмету, здійснювати аналіз і синтез тем навчальної дисципліни, мати сформоване критичне мислення. Студент має дотримуватися принципів наукової об'єктивності й неупередженості.

«3» бали – знання студентів задовільні.

Студент повинен володіти посередніми знаннями із предметної області майбутньої професії, орієнтується, але допускає помилки у курсі історії міжнародних відносин доби Середньовіччя та Ранньомодерної доби, слабо володіє термінологією та науковою періодизацією предмету, погано аналізує і синтезує теми навчальної дисципліни, не володіє критичним мисленням.

«2» бали – знання студентів незадовільні із дозволом повторного складання предмету.

Вказані бали отримують за незнання навіть основного інформативного навантаження з навчальної дисципліни. Студенти, які отримують такий бал, володіють найбільш загальними знаннями з теми, що вивчається. Вони допускають грубі помилки, даючи аналіз ситуації, яка вивчається, не орієнтуються у хронології і не оперують термінологічним словником.

«1» бал – знання студентів незадовільні із обов'язковим повторним слуханням курсу.

Вище наведений бал свідчить про повне і цілковите незасвоєння курсу історії міжнародних відносин доби Середньовіччя та Ранньомодерного часу.

Програмові вимоги до курсу Модуль I.

1. Поняття «міжнародних відносин», як навчальної дисципліни.
2. Хронологія, періодизація, мета і завдання навчального курсу. Основні принципи формування та функціонування міжнародних відносин в історії.
3. Джерела до вивчення історії міжнародних відносин на межі Античності та Середніх віків.
4. Документи з вивчення міжнародних відносин доби Середньовіччя. Хроніки, аннали, актовий матеріал та ін.
5. Характерні особливості розвитку міжнародних зв'язків часів кризи античної цивілізації. Римський та германський світи у взаємодії та взаємопоборюванні.
6. Принципи функціонування міжнародних відносин в часі «Великого переселення народів» та формування варварських королівств (IV–VIII ст.)
7. Місце і роль християнської Церкви у стосунках західноєвропейських держав доби раннього Середньовіччя.
8. Каролінгський вимір міждинастичних стосунків (середина VIII–IX ст.). Матримоніальна та зовнішньополітична активність Карла Великого.
9. Центральна-Східна Європа в системі міжнародних відносин IX–X ст.: між Римом та Константинополем. Від язичництва до християнства.
10. Вплив кочівників на зміну міжнародних відносин в Західній Європі IX–XI ст. Печеніги, угри (мадари), половці.
11. Форми і методи ведення міждинастичних відносин в Європі XI–XIII ст. Роль християнського місіонерства і шлюбної політики.
12. Ромейська дипломатія, посольська справа та головні зовнішньополітичні доктрини в ранньому Середньовіччі.
13. Східна Римська (Візантійська) імперія в системі міжнародних та міжрелігійних відносин (IV–VIII ст.).
14. Боротьба за Середземномор'я V–VII ст. та її наслідки для Східної Римської (Візантійської) імперії.
15. Вплив арабських завоювань на стратегію ромейської зовнішньої політики і дипломатії.
16. Християнізаторська діяльність східної Церкви V–VIII ст. Вселенські собори та стосунки із Західною Церквою.
17. Зовнішня політика династії Ісаврів та Македонців.
18. Ключові проблеми міжнародних стосунків в Західній Європі в переддень Хрестових походів (X–XI ст.). Зовнішньополітична та дипломатична діяльність правителів Німецької імперії.
19. Місце і роль Церкви в організації і проведенні хрестового рушення на Близький Схід.
20. Позиція Східної Римської (Візантійської) імперії в системі Хрестових походів XI–XIII ст.
21. «Місія визволення Гробу Господнього», чи вселенське зло: Хрестові походи XI–XIII ст.
22. Хрестоносний рух в Європі. Боротьба з єретиками та язичниками XII–XIII ст.
23. Англо-французькі відносини XII–XIII ст.: васально-ленні зв'язки та міждинастичні контакти.
24. Реконкіста: боротьба християнства та ісламу на Піренеях.
25. Універсалістські тенденції правління німецьких Штауфенів (XII–XIII ст.). Фрідріх I Барбаросса та Фрідріх II.
26. Людовік IX – дипломат XIII ст.
27. Династії «Молодшої Європи» в боротьбі за східнослов'янські землі кінця XII–XIII ст.
28. Боротьба за «австрійську спадщину» другої половини XIII ст. Сходження династії Габсбургів.
29. «Монгольський фактор» у європейській дипломатії та зовнішній політиці XIII–XIV ст.
30. Держава Романовичів (королівства Русі) в системі міждинастичних відносин XIII – першої половини XIV ст.
31. Джерела до вивчення міжнародних взаємин в Західній Європі доби класичного та пізнього Середньовіччя.
32. Роль шлюбної політики в міждинастичних зв'язках XI–XIII ст.
33. Тактика і стратегія ведення дипломатичних переговорів на сході і заході Європи, роль особистості в даному процесі.

34. Релігійні аспекти дипломатичного процесу. Місце та роль духівництва у вирішенні міжнародних проблем.
35. Міжнародні аспекти формування та функціонування середньовічних університетів. Університетські нації.
36. Католицька Церква в міжнародних відносинах кінця XIII–XIV ст. «Авіньонський полон» пап, як чинник загострення міждинастичних відносин на континенті.
37. «Велика схизма» та Вселенські собори XV ст.: міжнародні аспекти.
38. Проблема формування посольських служб італійських міст-держав. Венеція, Генуя, Піза, Падуя, Мілан. Дипломатія Папської держави.
39. Англія, Франція і Шотландія в системі військово-політичних взаємин на рубежі XIII–XIV ст.
40. Столітня війна. Проблема англо-французьких васально-ленних та міждинастичних стосунків у XIV ст.
41. Проблема зміни кордонів Франції та Англії на перших етапах Столітньої війни. Діяльність Едуарда III. Дипломатична боротьба.
42. Завершення Столітньої війни та його міжнародні наслідки.
43. Міжнародні аспекти діяльності пізньосередньовічних західноєвропейських єретичних рухів. Дольчиніти, гусити, лолларди.
44. Королівство Польща в міжнародних відносинах XIV–початку XV ст. Стосунки з Тевтонським орденом, Литвою та Руссю. Битва під Грюнвальдом.
45. Універсалістські тенденції династії Анжу в XIV ст. Діяльність Людовіка I.
46. Хрестові походи пізнього Середньовіччя. Військові заходи імператора Сигізмунда I Люксембурзького проти таборитів.
47. Унійні процеси в Північній Європі: Кревська та Кальмарська унії.
48. Центральноевропейські амбіції Ягелонів: дипломатія та зовнішня політика династії.
49. Балкани в системі протиборства Заходу і Сходу. Династія Османів. Передумови падіння Сербії, II Болгарського царства та Східної Римської (Візантійської) імперії.
50. Анти-турецьке хрестове рушення: битва на Косовому полі, кампанії XIV ст. Поразка хрестоносців під Варною.
51. Валахія в міждинастичних стосунках XV – першої чверті XVI ст. Від суверенітету до васалітету: між Угорщиною та Оттоманською Портою.
52. Молдова в міждинастичних відносинах XV–XVI ст. Діяльність Штефана III. «Повстання» Мухи та битва у Козьминому лісі.
53. Мохачська битва та її міжнародний резонанс. Боротьба за «угорську спадщину».
54. Імперські амбіції династії Габсбургів. Діяльність Максиміліана I та Карла V.
55. Завершення Реконкісти та переддень Конкісти. Іспанія на міжнародних шляхах наприкінці XV–у першій третині XVI ст.
56. Міжнародні аспекти діяльності Католицької Церкви за Реформації та Контрреформації XVI ст. Тридентський собор.
57. Міжконтинентальна діяльність Товариства Ісуса. Латиноамериканські та азійські місії.
58. Західноєвропейський вимір міжконфесійних взаємин у XVI ст. Поширення лютеранства та кальвінізму.
59. Італійські війни: актуальні проблеми міжнародних відносин у кінці XV–першій половині XVI ст. Като-Камбрезі.
60. Іспанія, Португалія, Франція, Англія та Нідерланди в системі Великих географічних відкриттів кінця XV–XVI ст.
61. Англо-іспанське протиборство XVI ст. Френсіс Дрейк. Поразка «Непереможної армади».
62. Західноєвропейські монархії – учасниці Нідерландської буржуазної революції другої половини XVI–початку XVII ст. Утрехтська та Арраська унії.
63. Актуальні проблеми міжнародних відносин в Північній Європі у XVI ст. Лівонська війна.
64. Тридцятилітня війна. Політична, династична, релігійна складова європейського конфлікту.
65. Основні етапи Тридцятилітньої війни. Позиція Франції та Швеції.
66. Вестфальський конгрес. Часткове розв'язання міжнародних протиріч XVII ст.
67. Франко-іспанські протиріччя середини XVII ст. Піренейський мирний договір.
68. Міжнародний резонанс Англійської революції середини XVII ст.

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Модуль I

Тема 1: Джерела до історії міжнародних відносин V–IX ст. (4 год.)

План.

1. Характер виникнення і структура пізньоримського та ранньосередньовічного джерела.
2. Проблема типології і класифікації документів з історії міжнародних відносин.
3. Західноєвропейська наративна спадщина. Актовий матеріал.
 - а) історії; хроніки, аннали, діяння;
 - б) епістолярна середньовічна спадщина, дипломи, булли.
4. Канцелярія Східної Римської (Візантійської) імперії: джерела до історії дипломатії та зовнішньої політики.
 - а) хроніки, літописи, історії, агіографії;
 - б) новели, законники, поліптики

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Агафий. О царствовании Юстиниана. Москва ; Ленинград, 1953.
2. Древние германцы. Сборник документов / Сост. А. И. Неусыхин и др. Москва, 1937.
3. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О. Рудь. Київ, 2005.
4. Йордан. О происхождении и деятельности гетов. Getica. Москва, 1960.
5. Продолжатель Феофана. Жизнеописания византийских царей. Санкт-Петербург, 1992.
6. Прокопий Кесарийский. Тайная история. Москва, 1991.
7. Тацит П. К. Сочинения : В 2 т. Москва, 1969. Т. 1–2.
8. Турский Григорий. История франков. Москва, 1987.
9. Хрестоматія з історії середніх віків: В 3 т. / За ред. М. П. Граціанського і С. Д. Сказкіна. Київ, 1952. Т. 1–2.

Література:

10. Алексеев М. П. Литература средневековой Англии и Шотландии. Москва, 1984.
11. Балух В. Візантиністика. Курс лекцій. Чернівці, 2006.
12. Блок М. Апология истории или ремесло историка. Москва, 1986.
13. Дейвіс Н. Європа. Історія. Київ, 2000.
14. Добиаш-Рожественская О. Культура западноевропейского средневековья. Москва, 1987.
15. Люблинская А. Д. Источниковедение истории средних веков. Ленинград, 1955.
16. Крижановська О. О., Крижановський О. П. Історія середніх віків. Вступ до західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. Київ, 2004.
17. Черневич М. Н. История французской литературы. Москва, 1965.

Тема 2: Західноєвропейський варварський світ: нові магістралі розвитку міжетнічних взаємин у V–VIII ст. (4 год.)

План.

1. «Велике переселення народів», як фактор формування нової стратегії міжетнічних взаємин у Західній Європі.
2. Між-династичні контакти у германському світі на зламі V–VI ст. Теодоріх I Великий – третейський суддя «довговолосих королів».
3. Церква у системі міжнародних відносин варварського світу: між аріанством та ортодоксією.
4. Іслам, як фактор зміни взаємовідносин в ранньосередньовічній Західній Європі VIII ст.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Григорий Турский. История франков. Москва, 1987.
2. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О. Рудь. Київ, 2006.

3. Йордан. О происхождении и деятельности гетов. Getica. Москва, 1960.
4. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 1.
5. Хроники длинноволосых королей. Москва, 2004.

Література:

6. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації. Львів, 2002.
7. Буданова В. П. Готы в эпоху Великого переселения народов. Москва, 1990.
8. Данилова Г. М. Проблемы генезиса феодализма у славян и германцев. Петрозаводск, 1974.
9. Зінченко А. Історія дипломатії від давнини до початку нового часу. навчальний посібник. Вінниця, 2002.
10. Колесницкий Н. Ф. Феодальное государство. Москва, 1967.
11. Корсунский А. Р. Возникновение феодальных отношений в Западной Европе. Москва, 1968.
12. Корсунский А. Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германский королевств (до середины VI в.). Москва, 1984.
13. ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. Екатеринбург, 2005.
14. Неусыхин А. И. Проблемы европейского феодализма. Избранные труды. Москва, 1974.

Тема 3: Християнська Церква в системі міжнародних відносин на зламі Античності та Середньовіччя (IV–VIII ст.) (4 год.)

План.

1. Міжнародні аспекти формування ранньохристиянської догматики.
2. Рим: проблема «честі» та «першості» у взаємовідносинах західної і східної гілок християнства.
3. Церковне місіонерство – засіб впливу на міжетнічні відносини в Європі
4. Взаємовідносини світської та церковної влади: східний і західний варіант процесу.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Дионисий Ареопагит. О божественных именах. О мистическом богословии. Москва, 1995.
2. Евсевий Памфил. Церковная история. Москва, 1993.
3. Иоанн Дамаскин. Точное изложение православной веры. Москва ; Ростов на Дону, 1992.

Література:

4. Зінченко А. Історія дипломатії від давнини до початку нового часу. навчальний посібник. Вінниця, 2002.
5. Карсавин Л. П. Монашество в средние века. Москва, 1992.
6. Карташев А. В. Вселенские соборы. Москва, 1994.
7. Ковальський Я. В. Папы и папство. Москва, 1991.
8. Лінч Дж. Середньовічна Церква: Коротка історія / Переклад з англійської В. Шовкун. Київ, 1994.
9. Таевский Д.А. Христианские ереси и секты I–XXI веков. Словарь. Москва, 2003.
10. Флоровский Г.В. Восточные отцы IV в. Москва, 1992.
11. Флоровский Г.В. Восточные отцы V–VIII вв. Москва, 1992.

Тема 4: Міжетнічні та міжрелігійні проблеми ранньосередньовічної історії Східної Римської (Візантійської) імперії (4 год.)

План.

1. Міжнародний контекст утворення Східної Римської імперії
2. Взаємини імперії з готами та гунами.
3. Стосунки ромейських імператорів з шахиншахами династії Сасанідів.
4. Балканська політика базилевсів. Авари, болгари, слов'яни.
5. Східна Римська імперія та арабський світ. Релігійні та військово-політичні завоювання Халіфату.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Агафий Миринеийский. О царствовании Юстиниана. Москва, 1996.
2. Византийская Книга Эпарха. Москва, 1962.
3. Прокопий Кесарийский. Тайная история. Москва, 1991.
4. Священный Коран / Пер. с араб. Т. Шумовский. Санкт-Петербург, 2004.
5. Хрестоматія з історії середніх віків : В 3 т. / За ред. М. П. Граціанського і С. Д. Сказкіна. Київ, 1951. Т. 1.
6. История средних веков: Хрестоматия : В 2 ч. / Сост. В. Е. Степанова, А. Я. Шевеленко. Москва, 1988. Ч. 1.

Література:

7. Гийу А. Византийская цивилизация. Екатеринбург, 2005.
8. Доктор Рахман. Краткая история Ислама. Хронология событий 570–1000 гг. от Рождества Христова. Москва, 2003.
9. Зінченко А. Історія дипломатії від давнини до початку нового часу. навчальний посібник. Вінниця, 2002.
10. Ислам. Краткий справочник. Москва, 1983.
11. История Византии: В 3 т. / Под. Ред. С.Д. Сказкина. Москва, 1967.
12. Кутб С. Под сенью Корана. Москва, 2003.
13. Кучма В. В. Военная организация Византийской империи. Санкт-Петербург, 2001.
14. Острогорський Г. Історія Візантії. Львів, 2003.
15. Сурдель Д., Сурдель Ж. Цивилизация классического ислама. Екатеринбург, 2006.
16. Удальцова З. В. Идеино-политическая борьба в ранней Византии (по данным историков IV–VII вв.). Москва, 1974.
17. Удальцова З.В. Италия и Византия в VI в. Москва, 1959.

Тема 5: Основні тенденції розвитку міждинастичних відносин в «Молодшій Європі» IX–XIII ст. (4 год.)

План.

1. Тактика та стратегія ведення дипломатії династами «Молодшої Європи».
2. П'ясти, Рюриковичі, Арпади та імператори Східної Римської (Візантійської) імперії в системі міжрелігійних та міждинастичних відносин IX–XI ст.
3. Коаліційні війни XII ст. та участь у них центральноєвропейських правителів.
4. Східнослов'янські землі в зовнішньополітичних планах західноєвропейських династій.
5. Проблема васально-сюзеренних відносин, як чинника розвитку міждинастичних стосунків в Центрально-Східній Європі.
6. Боротьба за «австрійську спадщину» 1246–1278 рр.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М. Ф. Котляра. Київ, 2002.
2. «Великая хроника» о Польше, Руси и их соседях XI–XIII вв. / Вступ. статья Н. И. Щавевой. Москва, 1987.
3. Древняя Русь в свете зарубежных источников. Учебные пособие для студентов вузов / Под ред. Е. А. Мельниковой. Москва, 2003.
4. Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей (далее–ПСРЛ). Санкт-Петербург, 1908. Т. 2.
5. Козьма Пражский. Чешская хроника / Вступ. статья и комментарии Г. Э. Санчука. Москва, 1962.
6. Літопис Руський / За ред. Л.Махновця. Київ, 1989.
7. Назаренко А. В. Немецкие латиноязычные источники IX–XI вв. Москва, 1993.

Література:

8. Брайчевский М. Ю. Запровадження християнства на Русі. Київ, 1988.
9. Волощук М. М. Вассальная зависимость Даниила Романовича от Белы IV (1235–1245 гг.): актуальные вопросы реконструкции русско-венгерских отношений второй четверти XIII в. // *Specimina nova. Pars prima. Sectio mediaevalis*. Р. 3. Pécs, 2005. S. 83–115.
10. Головки А.Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X–первой трети XIII вв. Київ, 1988
11. Іоаннісян О. М. Про один епізод візантійсько-угорсько-галицьких відносин у другій половині XII ст. // Галич і Галицька земля. Київ ; Галич: Місіонер, 1998. С. 59–66.
12. Котляр М. Ф. Історія дипломатії Південно-Західної Русі. Київ, 2002.
13. Левченко М. В. Проблемы истории русско-византийских отношений. Москва, 1956.
14. Литаврин Г. Г. Особенности русско-византийских отношений в XII в. // Польша и Русь: черты общности и своеобразия в историческом развитии Руси и Польши XII–XIV вв. / Под ред. Б. А. Рыбакова. Москва, 1974. С. 208–212.
15. Магнер Г. І. Русько-угорський союз IX ст. у світлі літописів // Український історичний журнал. 1969. № 7. С. 76–84.
16. Нариси з історії дипломатії України / Голова редакційної ради М. В.Литвин, під редакцією В. А. Смоля. Київ, 2001.
17. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси. Москва, 1968.
18. Шекера І. М. Київська Русь XI ст. в міжнародний відносинах. Київ, 1967.
19. Шекера І. М. Міжнародні зв'язки Київської Русі. Київ, 1963.

ТЕМИ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1: Основні напрями еволюції міжнародних відносин доби формування та розвитку Каролінгської імперії (4 год.)

План.

1. Дипломатія та зовнішня політика Піпіна Короткого.
2. Міжнародна політика Карла Великого. Формування імперських амбіцій монарха.
3. Взаємини католицької Церкви та короля Карла на рубежі VIII–IX ст. Коронація 800 р.
4. Західний та східний «імператори римлян»: проблема визнання та співіснування.
5. Проблема успадкування «*Coronae Imperiae*» по смерті Карла Великого. Верденський, Мерсенський та Рібемонтський поділи Імперії Франків.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь. Київ, 2006.
2. Песнь о Роланде. Коронование Людовика. Нимфская телега. Москва 1976.
3. Хрестоматия по истории средних веков: В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 1–2.
4. Эйнхард. Жизнь Карла Великого / Пер. с лат. М. С. Петровой // Историки эпохи Каролингов. Москва, 1999. С. 7–34.

Література:

5. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації. Львів, 2002.
6. Блок М. Короли–чудотворцы. Очерк представлений о сверхъестественной королевской власти, распространенной преимущественно во Франции и в Англии. Москва, 1998.
7. Гизо Ф. История цивилизации во Франции. Москва, 1980.
8. История Европы с древнейших времен до наших дней: В 8 т. / Ответ. ред. Е. В. Гутнова, З. В. Удальцова. Москва, 1992. Т. 2.
9. История средних веков. От падения Западной Римской империи до Карла Великого. Санкт-Петербург ; Москва, 2001.
10. Зінченко А. Історія дипломатії від давнини до початку нового часу. навчальний посібник. Вінниця, 2002.
11. ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. Екатеринбург, 2005.
12. Хэгерманн Г. Карл Великий / Пер. с английского В. П. Котелкина. Москва, 2003.

Тема реферату: «Міжнародний резонанс коронації Карла Великого. Проблема співіснування у Європі двох імперій».

Тема 2: Хрестоносний рух доби класичного Середньовіччя. Причини та передумови формування, основні напрями розвитку. Глобальність та локальність наслідків (6 год.).

План.

1. Світська та церковна ініціатива Хрестових походів на Близький Схід.
2. Хрестоносний рух проти невірних, язичників та християн:
 - а) близькосхідні та північно-африканські кампанії;
 - б) альбігойські війни;
 - в) хрестове рушення проти прибалтійських племен;
 - г) Реконкіста – форма анти-ісламських Хрестових походів
3. Проблема організації анти-монгольського Хрестового походу.
4. Наслідки хрестових кампаній.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь. Київ, 2006.

2. Заборов М. А. История крестовых походов в документах и материалах. Москва, 1977.
3. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 2.

Література:

4. Альтамира-и-Кревеа Р. История Испании / Под ред. З. Мосиной. Москва, 1951.
5. История Средних веков: Крестовые походы (1096–1291 гг.) / Сост. М. М. Стасюлевич. Москва, 2001.
6. Грицак Е. Н. Краткая история крестовых походов. Москва, 2002.
7. Доманин А. А. Крестовые походы. Под сенью креста. Москва, 2003.
8. Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо. Смоленск, 2001.
9. Заборов М. А. Крестовые походы. Москва, 1956.
10. Корсунский А. Р. История Испании IX–XIII вв. Москва, 1976.
11. Кулидж О. Крестовые походы. Москва, 2002.
12. Логінова Р. Хрестові походи та духовно-рицарські ордени // Людина і світ. 1996. № 9. С. 34–39.
13. Осокин Н. История альбигойцев и их времени. Москва, 2003.
14. Пашуто В. Т. Образование Литовского государства. Москва, 1959.
15. Сбитнева Е. М. Тайны крестовых походов и рыцарские ордена. Москва, 2003.

Тема реферату: «Західноєвропейські військові нововведення, як наслідок близькосхідних хрестових кампаній»

Тема 3: «Монгольський фактор» у міжнародній політиці європейських країн XIII ст. (4 год.).

План.

1. Військові заходи Бату-хана на сторінках західноєвропейського наративної спадщини.
2. Монгольські завойовницькі кампанії у Європу першої половини XIII ст. Основні етапи, характер та завдання походів.
3. Анти-монгольські заходи центральноєвропейських монархій. Політика папства.
4. Людовік IX та його «монгольська» позиція. Місія Марко Поло.
5. Стан взаємовідносин ординських каанів та європейських монархів у другій половині XIII ст.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь. Київ, 2006.
2. Книга Марко Поло. Москва, 1955.
3. Плано Карпини. История Монгаловъ. Вильгельм де Рубрук. Путешествие в восточные страны / Перевод А. И. Малеина. Санкт-Петербург, 1911.
4. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 2.

Література:

5. Бертеньи И. Международное положение Венгрии после татарского нашествия // Восточная Европа в древности и средневековье. Сборник статей / Редколлегия М. А. Коростовцев и др. Москва, 1978. С. 315–320.
6. Головкин О.Б. Зустріч цивілізацій у середині XIII ст.: держава Романовичів між католицьким Заходом і монгольським Сходом // Східний світ. Київ, 2006. № 1. С. 67–76.
7. Григорьев А.П. Дополнение к монгольской дипломатике XIII–XV вв. // Историография и источниковедение истории стран Азии и Африки. Ленинград, 1982. Вып. 6. С. 28–51.
8. Татаро-монголы в Азии и Европе. Сборник статей. Москва, 1977.
9. Харт Г. Венецианец Марко Поло. Москва, 1956.
10. Чехович О. Д. Рец. Григорьев А.П. Монгольская дипломатика XIII–XV вв. Ленинград, 1987 // Вопросы истории. 1980. № 7. С. 148–195.

11. Чому монголи зуміли завоювати півсвіту // Історія України. 1998. № 19. С. 8.

Тема реферату: «Кавказькі землі в зовнішній політиці монголів XIII ст.».

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Модуль II

Тема 1: «Молодша Європа» в міждинастичних відносинах та міжконфесійній конфронтації XIV ст. (4 год.).

План.

1. Боротьба за «спадщину Арпадів» 1301–1308 рр.: актуальні проблеми угорсько-польсько-чесько-руських відносин на початку XIV ст.
2. Галицька земля між Сходом і Заходом: Орда, папство, та центральноевропейські династії у протиборстві за східнослов'янські володіння.
3. Польсько-угорські домовленості за спадщину Романовичів середини – другої чверті XIV ст.
4. Людовік I, як «*Hungariae, Poloniae, Galitiae, Lodomeriae ...Rex*». Триєдина монархія, чи угорське домінування.
5. Кревська унія 1385 р. Міжнародні наслідки угоди. Галицька земля в зовнішній політиці королеви Ядвіги та королеви Марії.

Джерела та література:

Джерела:

1. Аннинский С. А. Известия венгерских миссионеров XIII–XIV вв. о татарах и Восточной Европе // Исторический архив. 1940. Т. 3. С. 71–113.
2. Грамоти XIV ст. / Упорядкування, вступна стаття, коментарі і словники-показчики М. М. Пешак. Відповід. ред. В. М. Русанівський. Київ, 1974.
3. Привілеї національних громад міста Львова (XIV–XVIII ст.) / Упор. М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. Львів, 2000.
4. Торгівля на Україні XIV–середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянщина / Упорядкував В. М. Кравченко, Н. М. Яковенко. Редколегія М. Ф. Котляр та ін. Київ, 1990.

Література:

5. Андрусак М. Останні Романовичі (Нашадки Мстислава й Романа Даниловичів) // Вісник Українського Вільного Університету. Мюнхен, 1948. Т. 5. С. 1–12.
6. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX–початок XVI ст.: склад, суспільна і політична роль). Львів, 2000.
7. Войтович Л. Ще одна згадка генеалогії Романовичів: Чи існувала королева Марія Львівна // А се его сребро: Збірник праць на пошану члена-кореспондента НАН України Миколи Федоровича Котляра з нагоди його 70-річчя. Київ, 2002. С. 161–164.
8. Войтович Л. Юрій Львович і його політика // Галичина і Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького. Львів, 2001. С. 70–78.
9. Грушевський М. С. Історія України-Руси : В 10 т., 11 кн. К., 1994. Т. 5.
10. Дашкевич Я. Угорська експансія на золотоординське Поділля 40-х–50-х рр. XIV ст. // Україна в минулому. Київ ; Львів, 1994. Вип. 5. С. 32–65.
11. Крижанівський А. Львівський монетний двір у період “угорського” підпорядкування Галичини (1370–1386 рр.) // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до XVII ст.). Київ, 2002. Вип. 2. С. 102–118.
12. Русина О. Українські землі як об'єкт змагань держав Центрально-Східної Європи // Нариси з історії дипломатії України / Голова редакційної ради М. В. Литвин, під редакцією В. А. Смолія. Київ, 2001. С. 78–106.
13. Шабульдо Ф. М. Галицко-Волынское княжество и Тырновская Болгария на пути к политическому сотрудничеству в начале XIV в. // Культурные и общественные связи Украины со странами Европы. Київ, 1990. С. 35–52.
14. Шабульдо Ф. М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. Київ, 1987.

15. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII ст.: Волинь і Центральна Україна. Київ, 1993.

**Тема 2: Балканські землі в міжнародних відносинах
кінця XIII – першої половини XV ст. (4 год.).**

План.

1. Імперська політика ромейської династії Палеологів на Балканському півострові.
2. II Болгарське царство та Сербське королівство у військово-політичних та міждинастичних взаємовідносинах XIV ст.
3. Турецька військова активність на Балканах XIV ст. Падіння Нікеї, Галліполі та Адріанополя.
4. Міжнародні обставини падіння Сербії і Болгарії. Косовська битва.
5. Політична і релігійна складова протистояння за «ромейську спадщину»: Константинополь «між півмісяцем та латинським хрестом». Анти-турецькі хрестові походи XV ст.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. История средних веков: Хрестоматия: В 2 ч. / Сост. В.Е. Степанова, А.Я. Шевеленко. Москва, 1988. Ч. 1–2.
2. Рубель В. Історія Середньовічного Сходу: Тематична хрестоматія. Київ, 2000.
3. Хрестоматія з історії середніх віків : В 3 т. / За ред. М. П. Граціанського і С. Д. Сказкіна. Київ, 1952. Т. 2.
4. Хрестоматія по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 2.
5. Хрестоматія по истории южных и западных славян : В 3 т. / Под ред. В. Г. Карасева. Минск, 1989. Т. 2.

Література:

6. Балух В. Візантиністика. Курс лекцій. Чернівці, 2006.
7. Диль Ш. Основные проблемы византийской истории. Москва, 1947.
8. Державин Н.С. История Болгарии : В 4 т. Москва ; Ленинград, 1946. Т. 2–3.
9. Іналджик Г. Османська імперія: Класична доба 1300–1600 рр. Київ, 1998.
10. История Византии : В 3 т. / Редколлегия С. Д. Сказкин, В. Н. Лазарев, Н. В. Пигулевская и др. Москва, 1967. Т. 3.
11. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
12. История Югославии : В 2 т. / Под ред. Ю. Бромлея и др. Москва, 1963. Т. 1.
13. Кримський А. Історія Туреччини. Київ ; Львів, 1996.
14. Острогорський Г. Історія Візантії / Пер. з німецької А. Онищенка. Львів, 2002.
15. Петросян Ю. Османская империя: могущество и гибель. Исторические очерки. Москва, 2003.
16. Рансимен С. Падение Константинополя в 1453 году. Москва, 1983.
17. Успенский Ф.И. История Византийской империи : В 3 т. Москва ; Ленинград, 1948. Т. 3.

Тема 3: Дунайські монархії між Сходом і Заходом (XV–XVI ст.) 4 год.

План.

1. Міжнародні обставини формування господарств Валахія і Молдова.
2. Трансільванія: суб'єкт, чи об'єкт зовнішньополітичних стосунків наприкінці XV – першій половині XVI ст.
3. Проблема формування та еволюції васально-сюзеренних відносин між правителями Дунайських господарств та сусідніх династій (Угорщина, Польща, Оттоманська Порта).
4. Зміни в міжнародній кон'юнктурі дунайського регіону після 1526 р.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Рубель В. Історія Середньовічного Сходу: Тематична хрестоматія. Київ, 2000.

2. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1963. Т. 2.

Література:

3. Іналджик Г. Османська імперія: Класична доба 1300–1600 рр. Київ, 1998.
4. История Венгрии : В 3 т. / Ред. коллегия Т. М. Исламов и др. Москва, 1971–1972. Т. 1.
5. История Молдавии (от древнейших времен до Великой Октябрьской Социалистической Революции): В 2 т. / Под ред. Л. В. Черепнина. Кишинев, 1951. Т. 1.
6. Краткая история Румынии: С древнейших времён до наших дней / Отв. ред. В. Н. Виноградов. Москва, 1987.
7. Кримський А. Історія Туреччини. Київ ; Львів, 1996.
8. Петросян Ю. Османская империя: могущество и гибель. Исторические очерки. Москва, 2003.
9. Семёнова Л. Отношения Дунайский княжеств в Османской империи // Новая и новейшая история. 1986. № 5. С. 65–89.
10. Шеремет В. Становление Османской империи XIII–XVI вв. // Новая и Новейшая история. 2001. № 1. С. 60–69.
11. Шушарин В. П. Крестьянское восстание в Трансильвании (1437–1438 гг.). Москва, 1963.

Тема 4: Католицька Церква – суб'єкт загострення та вирішення міждинастичних проблем доби Середньовіччя (4 год.)

План.

1. «Авіньонський полон» пап, як чинник загострення міждинастичних відносин на континенті.
2. «Велика схизма» та Вселенські собори XV ст.: міжнародні аспекти.
3. Міждинастичні аспекти діяльності Католицької Церкви в умовах Реформації та Контрреформації XVI ст. Тридентський собор.
4. Утворення і місіонерська діяльність Товариства Ісуса.
5. Західноєвропейський вимір міжконфесійних взаємин у XVI ст. Поширення лютеранства та кальвінізму.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Заповіт прочанина. Автобіографія святого Ігнатія Лойоли, засновника Єзуїтів / Пер. з англ. А. Маслюк. Львів, 2003.
2. Хрестоматія з історії середніх віків : В 3 т. / За ред. М. П. Граціанського і С. Д. Сказкіна. Київ, 1952. Т. 2.
3. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 2.

Література:

4. Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій. Київ, 1999.
5. Головащенко С. «Класичний протестантизм» // Політика і час. 1994. № 4. С. 51–59.
6. Ивонин Ю.Е. Религиозно-политические союзы первой половины XVI в. // Вопросы истории. 1978. № 11. С. 82–102.
7. Кан А. С. История Скандинавских стран (Дания, Норвегия, Швеция). Москва, 1971.
8. Карташев А. В. Вселенские соборы. Москва, 1994.
9. Ковальський Я. В. Папи и папство. Москва, 1991.
10. Лінч Дж. Середньовічна Церква: Коротка історія / Переклад з англійської В. Шовкун. Київ, 1994.
11. Лозинский С. Г. История папства. Москва, 1986.
12. Лорц И. История церкви : В 2 т. Москва, 2000. Т. 2.
13. Плешкова С. Л. Французская монархия и галликанизм на рубеже XVI в. // Вестник Московского университета. Серия 8. История. 1984. № 5. С. 75–84.
14. Смирин М. М. Передовые идеи народной Реформации // Средние века. 1975. № 39. С. 25–40.

**Тема 5: Країни Західної Європи у Великих географічних відкриттях
(друга половина XV–XVI ст.) 4 год.**

План.

1. Причини, передумови та початок заокеанських відкриттів європейських монархій: міждинастичний вимір.
2. Іспанія і Португалія в системі колоніальної боротьби кінця XV–XVI ст.
3. Англія і Франція у Великих географічних відкриттях.
4. Місце та роль Нідерландів і Священної Римської імперії в розподілі заокеанських надбань.
5. Піратство, корсарство, флібустьєрство в колоніальній боротьбі за Новий світ.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. История средних веков. Хрестоматия. (XV–XVII вв.) / Сост. В. Е. Степанова, А. Я. Шеваленко. Москва, 1988.
2. Рубель В. Історія Середньовічного Сходу: Тематична хрестоматія. Київ, 2000.

Література:

3. Биторф В. О Христофоре Колумбе и начале мирового господства европейцев // Латинская Америка. 1992. № 5/6. С. 65–71.
4. Гребельский П. Пираты. Санкт-Петербург, 1992.
5. Гуляев В. Второе открытие цивилизации майя // Вестник древней истории. 1991. № 2. С. 91–105.
6. Гуляев В. Конец Монтесумы [О гибели вождя ацтеков. Мексика XVI в.] // Вопросы истории. 1976. № 2. С. 214–219.
7. Данцинг Б.М. К вопросу о капитуляциях на Ближнем Востоке. Из истории франко-турецких отношений XVI–XVII вв. // Народы Азии и Африки. 1971. № 3. С. 134–140.
8. Клинтено Р. Путешествие Колумба в страны Латинской Америки // Новая и новейшая история. 1992. № 3. С. 78–87.
9. Лиелайс А. Кругосветное плавание сэра Френсиса Дрейка // Катера и яхты. 1979. № 4. С. 40–49.
10. Маховский Я. История морского пиратства. Київ, 1992.
11. Слезкин Л. Ю. Антарктическая Франция (Эпизод из истории колонизации). XVI в. // Новая и новейшая история. 1970. № 6. С. 165–171.
12. Тарле Е. В. Очерки истории колониальной политики западноевропейских государств: конец XIV–начало XIX вв. Москва ; Ленинград, 1965.
13. Черкасов П. П. Судьба империи. Очерк колониальной политики Франции в XVI–XX вв. Москва, 1983.

ТЕМИ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1: Монархії Британських островів у міждинастичних стосунках кінця XIII–XIV ст. (4 год.).

План.

1. Міжнародні підстави гегемонії королівства Англія на Британських островах.
2. Зовнішня політика династії Плантагенетів проти Ірландії та Уельсу.
3. «Шотландське питання» у військово-політичних планах Едуарда I. Повстання Вільяма Уоллеса. Битва під Баннокберном.
4. Франція в структурі англо-шотландських взаємин XIV ст.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Алексеев М. П. Литература средневековой Англии и Шотландии. Москва, 1984.
2. Матузова В. И. Английские средневековые источники IX–XIII вв. Москва, 1979.
3. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 2.

Література:

4. Басовская Н. И., Зверева Г. И. Союз Франции и Шотландии в системе англо-французских противоречий XII–XV вв. // Средние века. 1985. Вып. 48. С. 107–131.
5. Басовская Н. И. Столетняя война: леопард против лилии. Москва, 2003.
6. Гутнова Е. В. Классовая борьба и общественное сознание крестьянства в средневековой Западной Европе (XI–XV вв.). Москва, 1984.
7. Зверева Г. И. История Шотландии. Москва, 1987.
8. Очерки истории Англии. Средние века и новое время / Под ред. Г. Р. Левина. Москва, 1959.
9. Штокмар В. История Англии в средние века. Санкт-Петербург, 2000.

Реферат на тему: «Роберт Брюс шотландський – політик, дипломат, полководець».

Тема 2: Італійські війни кінця XV–середини XVI ст. (4 год.).

План.

1. «Анжуйська спадщина» на Апенінах: протиборство династій Валуа та Габсбургів.
2. Військово-політичні та дипломатичні заходи на першому етапі Італійських війн.
3. Позиція Англійського королівства, папства та італійських міст-держав у французько-німецькому протистоянні.
4. Като-Камбрійський мир: міжнародні підсумки конфлікту.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Англия в эпоху абсолютизма. Москва, 1984.
2. Документы по истории внешней политики Франции. 1547–1548. Москва ; Ленинград, 1963.
3. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. С. Д. Сказкина. Москва, 1961. Т. 3.

Література:

4. Ивонин Ю. Е. Религиозно-политические союзы первой половины XVI в. // Вопросы истории. 1978. № 11. С. 82–102.
5. Ивонин Ю. Е. Становление европейской системы государств: Англия и Габсбурги на рубеже двух эпох. Минск, 1989.
6. Ивонин Ю. Е. У истоков европейской дипломатии нового времени. Минск, 1984.
7. Исламов Т. Империя Габсбургов. Становление и развитие XVI–XIX ст. // Новая и новейшая история. 2001. № 2. С. 54–72.
8. История Италии : В 3 т. / Под ред. С. Сказкина, Л. Котельниковой. Москва, 1970. Т. 2.

9. Котова Е. Династия Габсбургов // Новая и новейшая история. 1991. № 4. С. 68–89.
10. Петров М. Т. Полицентризм и итальянская культура в XIII–XVI вв. // Городская культура: Средневековье и начало Нового времени. Ленинград, 1968. С. 156–164.
11. Рутенбург В. И. Италия и Европа накануне нового времени. Ленинград, 1974.

Тема реферату: «Найвизначніші битви в історії Італійських воєн».

Тема 3: Тридцятилітня війна (1618–1648 рр.) 4 год.

План.

1. Причини, передумови та характер виникнення все-європейського військово-політичного та релігійного конфлікту. Позиція Чехії.
2. Датський та шведський періоди війни. Доля династії Габсбургів в дипломатичних протистояннях європейських монархій.
3. Французька участь у Тридцятилітній війні. Діяльність кардинала Ришельє.
4. Вестфальський мирний договір: основні наслідки протиборства.

Список джерел та літератури:

Джерела:

1. Гриммельсгаузен Г. Симплицисимум. Ленинград, 1967.
2. Хрестоматия по истории средних веков : В 3 т. / Под ред. Н. Грацианского, С. Сказкина. Москва, 1950. Т. 3.

Література:

3. Андерсон Н. История Швеции. Москва., 1951.
4. Вайнштейн О. Россия и Тридцатилетняя война 1618–1648. Ленинград, 1947.
5. Дворник Ф. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації. Київ, 2000.
6. Ивонин Ю. Альбрехт Валленштейн // Вопросы истории. 2001. № 5. С. 32–51.
7. Люблинская А. Франция при Ришелье. Французский абсолютизм в 1630–1642. Ленинград, 1982.
8. Полишенский Й. «Чешский вопрос» и политические взаимоотношения Западной и Восточной Европы у первый период Тридцатилетней войны // Средние века. 1963. № 24. С. 240–258.
9. Попов Н. Династические браки и брачная дипломатия в Западной Европе раннего нового времени // Новая и новейшая история. 1998. № 6. С. 48–65.
10. Поршнев Б. Политические отношения Западной и Восточной Европы в эпоху Тридцатилетней войны // Вопросы истории. 1960. № 10. С. 57–72.
11. Поршнев Б. Тридцатилетняя война и вступление в неё Швеции и Московского государства. Москва, 1976.
12. Поршнев Б. Английская республика, Фронда и Вестфальский мир // Средние века. 1951. № 11. С. 83–102.
13. Черкасов П. Ришелье // Вопросы истории. 1989. № 7. С. 72–92.
14. Черкасов П. Кардинал Ришелье. Москва, 1990.
15. Черняк Б. Вековые конфликты. Москва, 1988.

Тема реферату: «Українські козаки у збройних формуваннях європейських монархів під час Тридцятилітньої війни: міфи та реальність».

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ БІЛЕТИ

Екзаменаційний білет № 1

1. Хрестоносний рух в Європі проти єретиків і язичників у XII–XIII ст.
2. Поняття «міжнародних відносин», як навчальної дисципліни
3. Дайте характеристику Людовіку IX, як дипломату
4. Дайте визначення терміну «Легіст».
5. Рібемонтський поділ імперії франків: 814; 843; 860; 880.

Екзаменаційний білет № 2

1. Династична та зовнішньополітична активність Карла Великого.
2. Християнізаторська діяльність східної Церкви V–VIII ст. Вселенські собори.
3. Коротко охарактеризуйте Карла Великого, як полководця та дипломата.
4. Дайте визначення терміну «Нунцій».
5. Спішський договір, поділ Галицької землі між Андрієм II та Лешекком Білим: 1205; 1214; 1222; 1231

Екзаменаційний білет № 3

1. Хронологія, періодизація, мета і завдання навчальної дисципліни «Міжнародні відносини: європейський вимір (кінець XIII–середина XVII ст.)»
2. Міжнародна діяльність християнської Церкви в ранньому Середньовіччі.
3. Коротко охарактеризуйте дипломатичну та посольську службу Східної Римської (Візантійської) імперії.
4. Дайте визначення терміну «Булла».
5. Боротьба за «австрійську спадщину»: 1230–1244; 1233–1261; 1246–1278; 1249–1256.

Екзаменаційний білет № 4

1. Зовнішньополітична та дипломатична діяльність правителів Німецької імперії.
2. Вплив кочівників на зміну еволюції міждинастичних відносин в Західній Європі IX–XI ст.
3. Дайте коротку характеристику Фрідріхові I Барбароссі, як дипломату та військово-командувачу.
4. Дайте визначення терміну «Епоха вікінгів».
5. Падіння I Болгарського царства: 1013; 1015; 1018; 1025.

Екзаменаційний білет № 5

1. Зовнішня політика династії Ісаврів.
2. Англо-французькі відносини XII–XIII ст.
3. Дайте коротку характеристику Фрідріхові II Штауфену, як дипломату та військово-командувачу.
4. Дайте визначення терміну «Архонт»
5. Боротьба за «галицьку спадщину»: 1188–1205; 1205–1214; 1205–1238; 1205–1245.

Екзаменаційний білет № 6

1. Імперські тенденції правління німецьких Штауфенів (XII–XIII ст.).
2. Зовнішня політика династії Македонців.
3. Проаналізуйте особливості протистояння ісламу і християнства на Піренеях у VIII–XIII ст.
4. Дайте визначення терміну «Номарх».
5. Битва при Бувіні, поразка англійських військ у війні з Францією: 1200; 1209; 1214; 1215.

Екзаменаційний білет № 7

1. «Монгольський фактор» у європейській дипломатії та зовнішній політиці XIII–XIV ст.
2. Військово-політичне та релігійне протистояння за Середземномор'я VI–VIII ст.
3. Дайте характеристику династії Комнінів, як дипломатам та військовим діячам XI–XII ст.
4. Дайте визначення терміну «Третейський суддя».
5. Битва при Леньяно, поразка імперських військ від ополчення Ломбардської ліги міст: 1155; 1166; 1176; 1187

Екзаменаційний білет № 8

1. Місце та роль номадів у європейських міждинастичних відносинах IX–XI ст.
2. Монархії «Молодшої Європи» в боротьбі за східнослов'янські землі кінця XII–XIII ст.
3. Коротко проаналізуйте характер Хрестових походів на Близький Схід у XI–XIII ст.
4. Дайте визначення терміну «Топарх».
5. «Каноське примирення»: 1077; 1081; 1122; 1131

Екзаменаційний білет № 9

1. Джерела до вивчення історії міжнародних відносин на межі Античності та Середніх віків.
2. Позиція Східної Римської (Візантійської) імперії в системі Хрестових походів XI–XIII ст.
3. Дайте характеристику Бату-ханові, як дипломату та військовому діячеві.
4. Дайте визначення терміну «Вальденси».
5. Битва при Лас Навас де-Толоса: 1203; 1212; 1219; 1222

Екзаменаційний білет № 10

1. Роль християнського місіонерства і шлюбної політики в системі міждинастичних зв'язків доби раннього Середньовіччя.
2. Держава Романовичів в системі міжнародних відносин XIII – першої половини XIV ст.
3. Дайте характеристику Юстиніанові I, як дипломату і військовому діячеві.
4. Дайте визначення терміну «Темник».
5. Альбігойські війни: 1190–1200; 1201–1208; 1207–1222; 1209–1229.

Екзаменаційний білет № 11

1. Проблема функціонування посольських служб Венеції, Генуї та Папської держави.
2. Унійні процеси в Північній Європі: Кревська унія.
3. Дайте характеристику Карлові V Габсбургу, як дипломату та військовому діячеві.
4. Поясніть термін «Бомбарда».
5. Битва у Козьминому лісі: 1444; 1453; 1497; 1501

Екзаменаційний білет № 12

1. Міжнародні аспекти діяльності Католицької Церкви за Реформації та Контрреформації XVI ст.
2. Центральноевропейські амбіції Ягелонів: дипломатія та зовнішня політика династії.
3. Охарактеризуйте Едуарда III Плантагенета, як дипломата і полководця.
4. Поясніть термін «Вагенбург».
5. Грюнвальдська битва: 1399; 1410; 1444; 1466

Екзаменаційний білет № 13

1. Релігійні аспекти дипломатичного процесу. Місце та роль духовництва у вирішенні міжнародних проблем.
2. Валахія в між-династичних стосунках XV – першої чверті XVI ст.
3. Охарактеризуйте ромейську династію Плантагенетів, як дипломатів та військових діячів XII – першої половини XV ст.
4. Поясніть термін «Ар'єр-васали».
5. Піренейський мирний договір: 1640; 1648; 1651; 1659

Екзаменаційний білет № 14

1. Міжнародні аспекти діяльності пізньосередньовічних західноєвропейських єретичних рухів. Дольчиніти, гусити, лолларди.
2. Унійні процеси в Північній Європі. Кальмарська унія.
3. Дайте характеристику Єлизаветі I Тюдор, як дипломатові XVI – початку XVII ст.
4. Поясніть термін «Єзуїти».
5. Битва при Павії: 1497; 1521; 1525; 1559.

Екзаменаційний білет № 15

1. Міжнародні відносини в Північній Європі у XVI ст. Лівонська війна.
2. Іспанія та Португалія у Великих географічних відкриттях кінця XV–XVI ст.

3. Дайте характеристику Людовіка I, як дипломата та полководця.
4. Поясніть термін «Фортифікація».
5. Вестфальський Конгрес: 1559; 1618; 1648; 1659

Екзаменаційний білет № 16

1. Дипломатична та міждинастична діяльність Штефана III Великого.
2. Столітня війна. Проблема англо-французьких васально-ленних та міждинастичних стосунків XIV ст.
3. Коротко охарактеризуйте роль шлюбної політики в міждинастичних зв'язках класичного Середньовіччя.
4. Поясніть термін «Цезаропапізм».
5. Захоплення турками-османами м. Тирново: 1386; 1389; 1393; 1396

Екзаменаційний білет № 17

1. «Велика схизма» та Вселенські собори XV ст.: міжнародні аспекти.
2. Джерела до вивчення міжнародних взаємин в Західній Європі XI–XV ст.
3. Дайте характеристику Матяша Хуньяді, як дипломата та військового діяча.
4. Поясніть термін «Папіноцезаризм».
5. Поразка таборитів під Ліпанами: 1415; 1434; 1444; 1449

Екзаменаційний білет № 18

1. Французько-іспанські протиріччя середини XVII ст.
2. Анти-турецькі хрестові походи XIV–XV ст.: битва під Варною.
3. Дайте коротку характеристику Сулеймана I Кануні, як дипломата і військового діяча.
4. Поясніть термін «Улус Джучі».
5. Утворення першої англійської колонії Англії в Північній Америці – Вірджинії: 1600; 1601; 1608; 1611.

Екзаменаційний білет № 19

1. Міжнародні аспекти Нідерландської революції XVI ст.
2. Мохачська битва та її міжнародний резонанс. Боротьба за «угорську спадщину».
3. Дайте коротку характеристику Франциска I, як дипломата та полководця.
4. Поясніть термін «Реконкіста».
5. Шлюб Маргарити Валуа та Генріха Наварського: 1552; 1572; 1596; 1599.

Екзаменаційний білет № 20

1. Королівство Польща в міжнародних відносинах XIV – початку XV ст.
2. Західноєвропейський вимір міжконфесійних взаємин у XVI ст.
3. Коротко охарактеризуйте постать кардинала Ришельє, як французького дипломата.
4. Поясніть термін «Ромеї».
5. Захоплення турками-османами Адріанополя: 1362; 1396; 1402; 1451

Екзаменаційний білет № 21

1. Міжнародні аспекти формування та функціонування середньовічних університетів.
2. Міжнародний резонанс Англійської революції середини XVII ст.
3. Дайте характеристику Казимирові III, як дипломату і військовому діячеві.
4. Поясніть термін «Нойон».
5. Італійські війни: 1415–1452; 1488–1513; 1494–1559; 1505–1569.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ

«Австрійська спадщина», «спадщина Бабенбергів»	«Золота булла»
Альбігойці	Катари
Аннали	Легат
Ар'єр-васали	Легісти
Архонт	Літопис
Бомбарда	Мадяри
Булла	Нойон
Вагенбург	Номарх
Вальденси	Нунцій
Васалітет, васал, сеньйор	Поліптик
Васально-ленна система	Реконкіста
«Галицька політика», «Галицька спадщина»	Ромеї
Гвельфи і Гіббеліни	Стратіот
Диплом	«Татарське питання»
Дитинець	Темник
Домен	Третейський суддя
Донжон	Улус Джучі
«Епоха вікінгів»	Фема, фемний устрій
Єзуїти	Фортифікація
«Імперська Церква»	Хартія
Інвеститура	Хроніка
Інтердикт	Цезарепапізм, папіно-цезаризм

Методичні рекомендації

Волощук Мирослав Михайлович

«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР (V–СЕРЕДИНА XVII ст.)»

Для студентів історичних факультетів